

'Αρετή τιμὴν φέρει, erdem onur getirir. Aslında filolojinin kural-larına göre daha doğru bir ifadeyle, *Tugend bringt Ehre*. Nitekim sınıfın başındaki Profesör Konrad Nussbaumer de ifadenin Almanca çevirisini istiyordu ve Gorizia'daki eski Staatsgymnasium¹ Imperialregio'nun² o donuk sınıflarında, her gün hademenin elinin altında hafif bir hışırtıyla kaybolan duvardaki takvim yaprakları gibi düzenli ve tekdüze sıralar ile bir renk mi yoksa herhangi bir yitik rengin solmuş hali mi olduğu bilinmeyen gri duvarların arasında bu son derece doğaldı.

Belki de her şey orada başlamıştı, o sınıflara girerken bir şeylerin eksik olduğunu hissedirdi; tezgâhın üzerindeki hokka bir tepegözün derin ve karanlık gözüydü ama mürekkep cama, denizi ya da yalnızca okuldan çıkar çıkmaz ulaşılması çok kolay olan Collio dağlarının uzaklığına çağrıştıran mavi yansımalar çizirdi ve o maviye gitme isteği, bir an önce geçsinler diye ders saatlerini sabırsızlıkla boşaltırdı; bu zaten hep var olmak isteyen şeylerin hiçliği ve acısıydı.

Şimdi etrafında denizden başka bir şey yok. Artık birkaç ay önce her şeyin gerçekleştiği Pirano ve Salvo're'nin Adriyatik'i yok, *aorist*'lerin³ otoritesinin ve İtalyanca, hatta Almancadan daha aşına olduğu *consecutio temporum*⁴ öznesi Akdeniz bile yok fakat okyanus var, monoton ve sonsuz. Karanlıkta büyük dalgalar, beyaz bir serpinti, karanlığa dalan bir kuşun kanadı. Saatlerdir güverte- de hareketsiz duruyor, değişmeyen şeylerden hiç sıkılmaz. Pruva suyu kesiyor ve altında açılan yarığın boşluğuna düşüyormuş gibi görüldüğü için ona ulaşamıyor; dalganın boğuk sesi geminin bordasında kırılıyor.

1 Lise seviyesinde bir eğitim kurumu. (ç. n.)

2 Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda siyasi, idari ve askeri birimleri belirtmek için kullanılan ad. (ç. n.)

3 Zaman ve süreye bakılmaksızın saf ve basit eylemi belirten, özellikle Yunancada önemli bir fiil kategorisi. (ç. n.)

4 Zaman uyumu. (ç. n.)

Vakit gece ve hiçbir şey görülmüyor ama daha önce de, şiddetli güneşte, yarı kapalı gözler ve gözkapaklarının altındaki kırmızımsı mor lekelerle, gökyüzünün ve denizin o derin mavisi siyah gibi görünüyordu; zaten evren karanlıktır ve yalnızca eski bir filolog olan göz, görünmez dalga frekanslarını ışıklara ve renklere çevirme çılgınlığına sahiptir. Deniz pırl pırl olduğunda, öğle güneşinin kör edici yansımada bile hiçbir şey göremezsiniz ve bu bir büyü, tanrıların bir tezahürüdür.

Bu kaçışla hayatına mı başlayacak yoksa onu noktalayacak mı belirsiz; özgeçmişinde, merhum Gregorio ve Giulia Venier'den 1 Haziran 1886'da Rubbia'da doğan, 1898'den beri via Petrarca 3/1 Gorizia'da ikamet eden Enrico Mreule'nin, Imperialregio gymnasium'dan alınan lise diploması gibi şeyler; belki de kendi izlerini silme ya da kim bilir kimi yanlış yola sevk edip izini kaybettirme hırsına sahip olduğundan değil de, aşağıda tekdüze bir sesle kükreyen o karanlık denizden, ceplerinden dökülen her şeye yönelik karşı konulamaz bir kayıtsızlık yükseldiğinden listelemeye devam etmenin kolay olmayacağı kesin veriler yazıyor. Bununla gurur duyuyor; çünkü bu, Nussbaumer'in çeviri alıştırmalarında tercih ettiği cümlede olduğu gibi, ona ait olmayan ama bir şekilde ona onur veren anonim bir erdem.

Enrico, 28 Kasım 1909'da, neredeyse kimseye haber vermeden, annesine, Innsbruck ve Graz'da tamamladığı klasik filoloji çalışmalarını taçlandırmak amacıyla Yunanistan'a gitmek için biraz paraya ihtiyacı olduğunu söyleyip Trieste'den Arjantin'e giden bir gemiye binerek yola çıktı. Babasının artık geçmişte kalan ölümünden sonra ailesi, Gorizia bölgesindeki bazı değirmenler sayesinde mütevazı bir servet edinmişti ve bu paradan geriye kalan, annesinin ona yapabildiği tek yol yardımıydı.

Annesi, sadece daha küçük olduğu için erkek kardeşini tercih eder. Lakin her ikisi –ve kız kardeşi– için de anaç olmaktan ziyade sert olan o yüzü öpmek zordur; sevmekte zorlanan her kalpte olduğu gibi, ağızdaki o sert kıvrımda da acı bir gizem vardır. Merhametsiz, acı bir kederdir ama orada, güvertede, gecenin hemen yuttuğu kaybolan dümen suyuna bakan Enrico o yüzü, karşılıklı ödenmemiş borçları ve onları birbirine kenetleyen yanlış anlamları bir daha asla düşünmemeye karar verir. Bu düşünce, geminin direkleri ve karanlığın arasında kaybolur, sonsuza dek yitip gider,

ondan incinmeden kurtulmanın ne kadar kolay olduğu ise şaşırtıcıdır ancak bir an sonra bu şaşkınlık bile bir pişmanlık belirtisiyle yok olur.

Ayrılırken, sadece Nino ona Trieste'ye kadar eşlik etmişti. Köprü üstünde, ufuktaki yıldızların güneye doğru ilerledikçe belli belirsiz azalan yüksekliklerini ölçerek denizdeki durumu saptayan bir sekstant olmalı. Enrico, yoldan ayrılmamaya ve kaybolmamaya hizmet eden sekstantı ve diğer araçları hayal etmeye, o dümdüz yayılan suda nerede ve dolayısıyla kim olduğunu, hayatını, okyanusun bu ya da öte tarafında olan her şeyi, bilmeye çalışır; bu merak üçünün –Carlo, o ve Nino– her gün buluştuğu o tavan arasının bir sonucu olsa gerek.

Okulda tanıştıklarında, Carlo kayıtlarda hâlâ Karl Michlstädter olarak geçiyordu ve kısa sürede Enrico'nun ona, ayrılmadan az bir zaman önce yazdığı gibi "içimdeki tüm boşluğu doldurması ve dünyam olması gereken, aradığım şey olan arkadaş" olmuştu; dünyaya ilişkin ortak değerlendirmeleri en büyük arzu, merak ve zevkti. Nino'nun tavan arasında, Gorizia'da, üçü birlikte, orijinal dilinde Homeros'u, tragedya yazarlarını, Presokratik filozofları, Platon'u, İncil'i ve Schopenhauer'u, –anlaşılacağı gibi onu da orijinal dilinde– Vedalar'ı, Upanishadlar'ı, Benares Vaazı ile Buda'nın diğer söylevlerini, Ibsen'i, Leopardi'yi ve Tolstoy'u okumuşlardı; düşüncelerini ve tıpkı Carlo'nun köpekle olan hikâyesi gibi başlarına gelen günlük olayları birbirlerine eski Yunanca anlatmışlar, sonra şaka yollu bunları Latinceye çevirmişlerdi.

O çatı katında basit ve kesin bir şey yaşanmıştı; Isonzo'da yüzüp taş sektirmeye gittikleri o günlerdeki gibi davetsiz, net ve açık bir çağrı: Carlo, siyah gözlerinin ve saçlarının altında bir dalganın beyaz tepesi gibi gülümser ve ikna olunmuş bir şekilde, masadan kalkıldığı gibi dans pistine doğru yürünür ya da San Valentino'nun tepesine veya çatı katına çıkılır.

Nino Paternolli ona Gorizia'dan Trieste'ye kadar eşlik etmişti, engebeli taşlar ve kapalı göğün altında, sonbaharın pıhtılaşmış kanı olan paslı kırmızı sumak lekeleri arasında kısa bir yolculuk. Limana vardıklarında çoktan akşam olmuştu, yukarıda kara bulut kümeleri dağılıyordu, yüzlerinden bir tül gibi hafif bir rüzgâr geçiyordu. *Columbia*'nın pruvasının altında fener, yeşilimsi bir daireyi aydınlatıyordu; meyve kabukları ve diğer atıkların arasında

bir balkabağı, bir yelkenli geminin baş tarafından düşen ve deniz tarafından kemirilen figürün şişkin göğsü gibi, yüzüyor ve ışığın ani değişimlerinde kırılıyordu.

Fener, uzun gövdesi, kutsal ve yırtıcı uçlarıyla Carlo'nun büyük ve net el yazısıyla yazarken sayfalarını aydınlatan *fiorentina* lambasının masadaki kâğıtlara yaptığı gibi suya bir ışık hüzmesi gönderiyordu – o sayfaları özgürce ve olduğu gibi yazmaktan mutluydu; eseri yaratmak isteyen ama çalışmayı sevmeyen ve iyi ciltlenmiş cildi okşamak için acele eden bir şarlatan gibi onları bir an önce yazmış olmak için yanıp tutuşmazdı. Şimdi bu lamba Presokratik cümlelerle süslenmiş abajuruyla, Nino'nun çatı katındaki yazı masasının üzerinde. Öte yandan tabancası bir çekmecede olmalıydı, Enrico onu yanına almak istemişti ama gemide bu imkânsızdı ve bu yüzden onu her şeyini bırakabileceği tek kişi olan Carlo'ya bırakmıştı.

Felsefenin, bölünmez bilgelik sevgisinin, uzaktaki şeyleri yakınmış gibi görmek, onları yakalama arzusunu ortadan kaldırmak olduğunu, çünkü onların basitçe varlığın büyük dinginliği içinde olduğunu öğreten Carlo Enrico'ya, gözleri karanlığı arayabilecek ve bir şeyleri ondan kurtarabilecekmiş gibi geminin hareket edeceği saatte, ölmekte olan akşamda, Trieste'ye, onun yola çıktığı yöne bakmak için çatı katının penceresine çıkacağını söylemişti.

Eğer onun ayrılışını kabullenememiş bir melankolinin gölgesi ve yolculuğunu durdurmak için acı bir arzu yüzünde olmasaydı –ki bundan çok fazla vardı, belki de fazla hayrandı– Carlo'nun pencereden dışarı doğru eğilmiş, kara gözleriyle geceye bakarken nasıl bir ifade takındığını kim bilebilirdi?

Şu anda Atlantik'i geçip gitmekte olan o gemide Enrico kaçmak için mi yoksa varmak, çoktan kaçmış ve yaşamış olmak için mi hızla yol alıyor? Aslında bir an için geri gidip hemen tekrar kapanırken denizi yarıyormuş gibi yapan geminin etrafında yerinde hep aynı duran suyun büyük durgunluğunda ona rahatsız edici gelen, kamara, güverte ve yemek odası arasındaki birkaç adım dışında hareketsiz duruyor. Toprak anaç bir şekilde onu yarıp açan sabana katlanır ama deniz, ulaşılamaz büyük bir gülümsemedir, hiçbir şey onun üzerinde iz bırakmaz; yüzen kollar onu kucaklamaz, onu iter ve kaybederler, o kendini teslim etmez.

Bu sözü söyleyen Carlo'ydu, hatta şu anda tamamlamakta olduğu başyapıtın başında bunu yazmıştı ama belki de zihinden geçen, eğer

onu doğru yere koymayı ve parlatmasını bilen biri tarafından toplanmazsa hiçliğe düşen bir fikir olan bu imgeyi ona, belki farkında olmadan, bir tekne gezisinde ya da Salvore'nin beyaz kayalıkları üzerinde uzanırken o ya da Nino vermişti. Belki de bu fikri veren kişi, İsa'ya tesadüfen ve gerçek anlamını anlamadan tarlada bir zambak gösteren havarilerden biriydi. O ve Nino, o tavan arasına çok sayıda nota getirirlerdi, onları kendi içlerinden, insanların yüzlerine, Piazza Gilico'nun at kestanelerinin sarı yapraklarına kadar her yerden toplarlardı ama bu dağınık notalarla bir dokuzuncu senfoni yapmayı bilen kişi Carlo'ydu.

Sen şimdiki zamanda nasıl var olacağını biliyorsun Rico, ayrılırken ona böyle söylemişlerdi, kaygıyla limanı aramadan ve onu kaybetme korkusuyla hayatını değersizleştirmeden açık denizlere yelken açıyorsun. Enrico, güvertede kurumakta olan bir su lekesine bakıyor; buharlaşma hızlı, o geniş büyük leke açılıyor, neredeyse elementlerin ayrışması görünüyor, tenindeki ter de kuruyor. Senin yerin, Rico, denizin öfkesidir. Enrico ufka bakıyor, bu sözlerle mutlu olması gerekir ve biraz mutlu da ama sadece bir şeyler yapmak için kalkıp bir bira içmeye gidiyor. Birayı her zaman sevmiştir, özellikle Alman birasını; Innsbruck'ta okuduğunda, Avusturya birasını tatsız bulduğu için sınırın ötesinden Almanya'ya içmeye giderdi.

Belki kendini iyi anlatamadı ama yine de ayrılmadan önce bütün gece konuştular. Öncelikle askere gitmemek için oradan ayrılmıştı, çoğu *irredentist*⁵ arkadaşı gibi ikili monarşiye düşman olduğundan değil. Aksine Gorizia'nın bir tür Habsburg Nice'i olmasını seviyor. Sessiz bir geçiş, zaman zaman emekli bir albaydan daha yavaş, daha kısa; çift başlı kartalın kanatları farkında olmadan kapanmaya başlar ve imparatorluğun ufuklarını tarayan göz, içi doldurulmuş bir kuşun camdan gözüdür. Soyların bir karışımı ve ıstırabı, büyük bir uygarlık ve ölüm okulu ayrıca büyük bir genel dilbilim okuludur; çünkü ölüm geçmişin geçmişinin ve geleceğin geçmişinin bir uzmanıdır. Gorizialı büyük bir dilbilimci olan Graziadio Isaia Ascoli, onlar liseyi yeni bitirdikleri sırada Milano'da ölmüştü. Tıpkı Manzoni gibi bir krallık senatörüydü; kendi partilerindeki Yahudilerin İtalya'ya karşı her zaman bir zaafı olmuştu ancak çok dilli Isonzo

5 İrk, dil, tarih ve uygarlık bakımından kendi ülkesine bağlı olduğu düşünülen ancak siyasi olarak yabancı bir devlete ait olan toprak ve halkı ana vatanına birleştirme eğiliminde olan kimselere verilen ad. (ç. n.)

kıyısında Ascoli, Arno veya başka bir yerde çamaşır durulamanın faydasız olduğunu öğrenmişti.⁶

Enrico'nun diller konusunda bir yeteneği var, Yunanca ve Latinceyi Almanca veya kendi lehçesinde olduğu gibi konuşur ve yazar, kendisini Arjantin'e götüren gemide istemsizce çalıştığı İspanyolca ona hızla tanıdık gelmeye başladı bile. Staatsgymnasium'un müdürü Profesör Federico Simzig, onun kendi dünyasında özgür ve doğal bir yaşam sürmesi için İtalyanca, Almanca, Slovence yanında Friuli ve Veneto-Trieste lehçelerini bilmesi gereken gerçek bir Gorizialı olduğunu düşünürdü. Nitekim yeterince Slovence de bilir, çocukluğunda Rubbia'da sokakta oynarken öğrenmişti; lisedeyken birkaç sınıf arkadaşıyla birlikte Isonzo'ya yüzmeye gittiğinde ve Carlo ile Nino'nun, sıra arkadaşı Stane Jarc'ın Josip Peternel'e gülerek ve üzerine su sıçratarak ne dediğini anlamadıklarını fark edince, hayatta heyecanlı ve samimi ne kadar çok şeyin anlaşılmaz ve duyulmaz kaldığını düşünmüştü.

Lakin Nussbaumer, iki vazgeçilmez dil olan Yunancadan Almancaya çeviri istemekte haklıydı, belki de bir şeylerin nereden başlayıp nerede kaybolduğunun sorulabileceği iki dil. İtalyanca ise farklıdır, onun için bir şeyleri söylemenin, şeylerin ışıltısının ya da boşluklarının şaşkınlığını yaşarken onları düzeltmenin dili değil, bilakis uzatmanın ve dayanılmaz olanla uzlaşmanın dilidir, esas konudan uzaklaşmak ve kaderi çene çalma çılgınlığına karıştırmaktır. Kısacası hayatın dilidir, onun gibi uzlaştırıcı ve bu yüzden âcizdir, olsa olsa uygun bir kostümdür.

Üstelik İtalyancası zaman zaman aksar, mektuplarda bile. Bu arada, kesinlikle ondan haber alma ve diyaloglarını sürdürme konusunda için endişe duyan Carlo'ya yazmalı. O da sadece Carlo ile konuşmak istiyor. Elbette Carlo'dan gelen uzun ve pek çok şeyle dolu mektuplar, arkalarında başka bir gemide zaten yoldadır.

Fakat Enrico da ona yazmıştı. 3 Aralık'ta *Columbia*, Almeria'da bir mola vermişti. Karaya çıkmış, mektup yazmak için kâğıt satın almış ve limanın yakınındaki ilk kafeye girmişti. Orada, bir bardak yoğun ve fazla likörlü şarabının önünde boş kâğıda bakıyor, kalemmini hafif eğimli masanın üzerinde yuvarlayıp düşmeden önce

6 Arno'da çamaşır durulamak, Alessandro Manzoni'nin *Nişanlılar* romanının metni mümkün olduğunca Floransa diline uyarlamak için düzenleme arzusunu belirtmek amacıyla kullanan bir deyiş. (ç. n.)

tutuyordu. Yolculuğu hakkında, ayrılmanın iyi ve kötü yanları hakkında, nostaljide ve geri dönme arzusunda yer alan ve her aşk gibi köleleştiren o tehlikeli ve değersiz benlik sevgisi hakkında yazmak istiyordu. Bu yolculuk bir kaçış, ayrılık, bir çeşit ölüm olmayacak; yaşamak, var olmak, direnmek olacak. Kaçan ve yok olan ise korkular, hırslar ile hedefler.

Kalemiyle oynamış, bir bardak daha içmiş ve gömleğinin bir düğmesini açmıştı. Aslında askerlik sadece üniformanın dar yakası ve daha da dar çizmeler yüzünden ona dayanılmaz geliyor; ilk fırsatta yalın ayak gezinebilir, her sabah karyola yapmayı da istemezdi. Yoksa ordunun düşmanı değil. Düzen gerekli, kişisel olarak ona göre değil, buna muktedir de değil ancak dünyada ve ayrıca Almeria'daki o gürültülü ve kavgacı denizcilerle dolu o kafede, gerekli. Schopenhauer bile –çatık kaşlı ve alaycı portresi çatı katındaki kitaplara yaslanmış duruyordu– tüm yaşam iradesini ve iktidarı sonsuza dek yok etmişti ama ayak takımını düzende tutacak ordu ve polis varlığından memnundu. Bununla birlikte, Carlo ile bu konuda konuşmaya asla cesaret edememişti, belirsiz kalmayı tercih etmişti.

Masada mektup kâğıdının kenarlarına eşek kulağı yapmaya devam etmişti. “Sevgili Carlo, öyle bir karışıklığın ortasındayım ki..., sekiz gündür sana yolladığım içten selamdan başka bir şey yazamıyorum. Sadık dostun Enrico.”

Etrafında daha fazla sükûnet olduğunda, açık denizdeki uzun öğle saatleri boyunca zaman zaman güvertede bir aşağı bir yukarı giden daha az insan ve sürekli değişen daha az şey olduğunda daha çok yazacak; bazı anlarda denize bakarken, saatler geçtikçe renklerin değişmesi bile ona çok rahatsız edici geliyor.

Diğerlerinden daha yüksek bir dalga gemiye çarpıyor, lombozdan gelen ışık hüzmesinde bir balinanın püskürttüğü suya benzer sarımsı bir yansıma görülüyor. Pirano ve Salvore’de, birkaç ay önce daha küçük dalgalar, rüzgâra karşı yelken açarken, yelkeni yeterince hızlı bırakmadıklarında tekneyi kolayca altüst edebiliyorlardı. Paula ve Fulvia, onların başları belaya girdiğinde ya da diğerleri yüzerken onun hep kenarda oturup uzaklara baktığını görmekten bıkan Nino onu suya attığında sahilde gülerlerdi. O ise, zoraki yüzmeye koyulurdu ve üzerine gelen dalgayı kesmede ya da altına dalmakta daha kararlı ve kendinden emin diğerlerinden daha iyi

yüzerdi. Daha da derine inildikçe daha durgunlaşan o menekşeye çalan mavide her şey durağanlıkta genişlerdi; yosunların, taşın ve deniz çayrları arasında yavaşça dönüp gözden kaybolan bir balığın renkleri, durgunluğun parıltısıydı.

Paula da onunla yüzer, su altında ona elini verirdi, saçları ve gözleri aynı Carlo'nunkiler gibi su altı çayrları kadar koyuydu. Aşağıda, erkek ve kız kardeşin nasıl birbirine benzediği daha da fazla görülebilirdi. Paula tatlı ve alaycı bir şekilde gülümserdi, örtülü su altı sessizliğinde durgun bir gülümseme; bir balık kadar beyaz parlayan ayağıyla bir hareket yapar ve yukarı çıkardı. Enrico onun kaybolduğunu görürdü, yukarı çıkmak acı vericiydi, kulakları bile ağrırdı.

Carlo çoğunlukla evdeydi, kıyıya yakın bir evde, piyano çalan Argia'yı dinlerdi. Belki de Argia aynı zamanda dinginlik, tüm yapma ve sorma çılgınlığı sona erdiğinde elde edilen özgür huzur anlamına gelen bu isme sahip olduğundan ona âşık olmuştu. Carlo, Schopenhauer'un portresinin altına enerjiden *argia*'ya, yazmıştı – varlığın, denizin sessizliği, hatta belki de daha büyük bir atalet, nihai olan diye düşünmüştü Enrico bir an için ama yanılıyordu; bu düşünce her an öylesine bütün ve canlı olan Carlo'ya yakışmaz çünkü o bir dilenci gibi değil, öylece, bir kral gibi var olmak ister.

Pirano'da sahilde dalgaları seyrederek veya tekneyle Salvo'ya doğru, Istria'nın ucunda, beyaz deniz feneri ve aynı renk kayaların karşısında, sırtı güverteye dönük neredeyse su seviyesinde uzanmış halde üç gün geçti. Aşağıda olan iyidir, ayağa kalkmak küstahlıktır, fark edilmek için parmak uçlarında duranın kibridir. Eğik tekne kendi kendine seyrediyordu, o yüzüstü yatıyordu, yüzü suyun yüzeyine sıçrayan bir balık gibi denizi yalıyordu ama sırtüstü yatmış Paula başını arkaya sarkıtıyordu, koyu renk, siyah saçları rüzgârda, yüzüne çok yakındı. O siyah saçların ardında mavilik ve daha arkada kızıl toprak şeridi, çamların ve servilerin yumuşak ve koyu yeşili titriyordu; bir martının göbeği, suya yakın geçmek için aşağı süzülürken fildişi rengi parlıyordu, bir zeytin ağacı gökyüzüne sert ve masum cinselliğini, dallarını açıyordu ama tekne çoktan ucu dönmüştü ve beyaz deniz feneri görünüyordu. Zeytin ağacının kokusu denizde çoktan kaybolmuştu, tekne öğle saatinde, hafifçe ve amaçsızca kayıyor, yansımasında kayboluyordu.